Ось ляда. Опустім драбину. Лізьмо в льох.
Нехай там вартові під п'яний регіт шльох
У кості ріжуться, костирники закляті;
Нехай вигукують окличники горлаті,
Що продається раб — нумідець або дак;
Нехай між рундучків здіймають кавардак
Ремісники міські й торговки підгородні,
Прислів'я сиплючи не надто благородні,—
Влізаймо. Ух, який відразливий цей склеп!
Грязюка, й темрява, і випари, і леп,
На стінах лепри струп і виразки-шпарути,
Тарантулів кубло, леговище отрути;
Страшна нора! А над склепінням угорі
Синіє небо, й цирк ярує в дикій грі,
Квадриги гуркотять по древніх брилах бруку.
Там стільки гомону і гулу, грому й грюку!
На форумі народ хвилюється давно,
В Остійській пристані причалює судно;
Скрізь арки висяться, а на стовпі окремім
Божественні брати-близнята — Ромул з Ремом,
Одне й друге маля вовчицю мідну ссе;
А трохи далі Тібр свій тихий плин несе,
Корови й буйволи ідуть до водопою,
Із морд вода спада хрустальною крупою.
У всі кінці біжать підземні хідники;
Де-де проткнулися назовні душники,
Смердючі та гидкі, а для свиней знадливі;
Тут ріки буркотять по буйній літній зливі;
І через щілини опівдні набіга
Проміння сонячне, мов чарівна снага;
Рябіє ген стіна, мов зебра та муруга,
А далі зяє тьма, зловонна, осоруга;
З долівки щось юшить, мов патока пливе.
Пускае випоти каміння плитове;
Вершать свої діла тут морок і зараза...

Наскакує впрожог пацюк на дикобраза;
Вужі звиваються, мов чорні блискавки;
Ганчір'я й черепки, зацвілі стояки,
Баюри в закутках, болотне жабуриння,
Між ним хлюпочуться якісь гидкі створіння;
На стелі павутинь сплетіння розрослись,
Внизу кишить гаддя, кругом драгліє слизь,—
Усе копошиться, куйовдиться, плазує,
Мов гідра в хаосі, що лихо всім віщує...
Он, причаївшися, глитають щось звірки;
Узорні лишаї, мов сріберні зірки,
Одсвічуються десь рудими ручаями,
А сморід вигнав би і стоїка із ями;
Усюди ятряться гноїсті пухирі,
І зверху лопотять крильми нетопирі,
Немов ті голуби серед троянд квітучих;
У катакомбах цих, у померках гнітючих
Неначе чується бурчання парок-прях...
Ступай тут бережно, щоб часом на застряг,
Не спотикайсь на жаб, у глиб не провалися —
Бач, сходи трухлі ген у прірву простяглися,
Де ледве мріється безформений масив.
Недоїдки потрав, недогнилки м'ясив,
Прогірклі пахощі в цвітних персидських склянках,
Тази, де милися гетери по гулянках,
Офіри ідолам, що назарей зборов,
І гладіаторів, і мучеників кров,
Убивства потайні й нечисті поцілунки,
Химерні варива Канідії-чаклунки,
Драглі, що виблював жерун-Трімальхіон,
Всі римські мерзощі,— ім'я їм легіон,—
Усьогосвітній бруд притьмом сюди стікає,
Крізь шпари цідиться, крізь пори просякає.
Там угорі живуть, багрять уста червцем,
Співають, люблять, п'ють — і вже гниють живцем;

Зловісну язву всяк під квітами скриває,
А пошесна ропа в це гноїще спливає.
Це стік для нечистот, це гроб світам старим...
І Рим увесь отут, високославний Рим,
Величний в подвигах, злочинний в пануванні,
Загруз без вилазу у цій мертвотній твані.
Як вічна пустота, чорніючи, зія
Всепоглинаюча бездонна озія;
Бабуся виверта сюди кінву іржаву —
Помиї чи сміття, історія — державу.
Суцільна моторош трущоба ця жахна,
Вселенське звалище гнилечі й порохна,
Лахміття й покиді, непотрібу й посліду...
А в самій глибині, де зроду навіть блідо
Не блимне світло дня, вітрець не повійне,
Громадиться якесь чудовисько гнійне;
Колись живі єства, тепер бридкі здохляки,
Хлящем розкидані черевця, очі, хляки,
Тут скліють щелепи, а там скелет закляк...
Проходиш уперед, затамувавши ляк,
І дивишся на цю злиденну скирту гною,
Забрьохану дотла багнюкою кальною:
Не знати, чим була та погань на землі —
Чи псине стерво то, чи цезарі гнилі.